

Katarzyna Niesporek-Klanowska

Poezja, wyobraźnia, Śląsk
Szkice

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

„[...] przygotowany przez Katarzynę Niesporek-Klanowską tom pt. *Poezja, wyobraźnia, Śląsk. Szkice*, to rzecz interesująca. Każdy ze składających się na nią tekstów stanowi osobną, intelektualną podróż do źródeł, do sedna językowych i kulturowych sensów zawartych w czytanych przez badaczkę wierszach współczesnych poetów związanych ze Śląkiem. Monografia zbudowana jest z jedenastu dłuższych bądź krótszych form [...] poświęconych twórcom z różnych stron literackiego, śląskiego uniwersum, a poprzedzonych odautorskim komentarzem, stanowiącym rodzaj klamry, w obrębie którego dokonana zostaje swoista redefinicja zadań stojących przed komentatorami poezji, którzy koncentrują się na rozpoznaniu idiomu poetyckiej imaginacji. Trafna i zwarta pod względem metodologicznym jest koncepcja wyboru tekstów, które układają się ściśle podług czterech głównych kręgów tematycznych, zatytułowanych kolejno: *Śląsk utracony?*; *Dom*; *Relacje, związki*; *Metafizyka słowa*. Zawarte w ich obrębie rozważania i interpretacje (poświęcone [...] twórczości: Floriana Śmiei, Jana Darowskiego; Tadeusza Różewicza, Stanisława Horaka, Feliksa Netza; Edwarda Zymana, ks. Jerzego Szymika oraz Mariana Kisiela; wreszcie Jerzego Lucjana Woźniaka, Tadeusza Sławka i Andrzeja Szuby) uważam za godne uwagi, gruntownie przeprowadzone studia nad fenomenem przedstawiania poszczególnych przestrzeni poetyckich z jednej strony i fundamentalnymi problemami ontologii słowa poetyckiego z drugiej”.

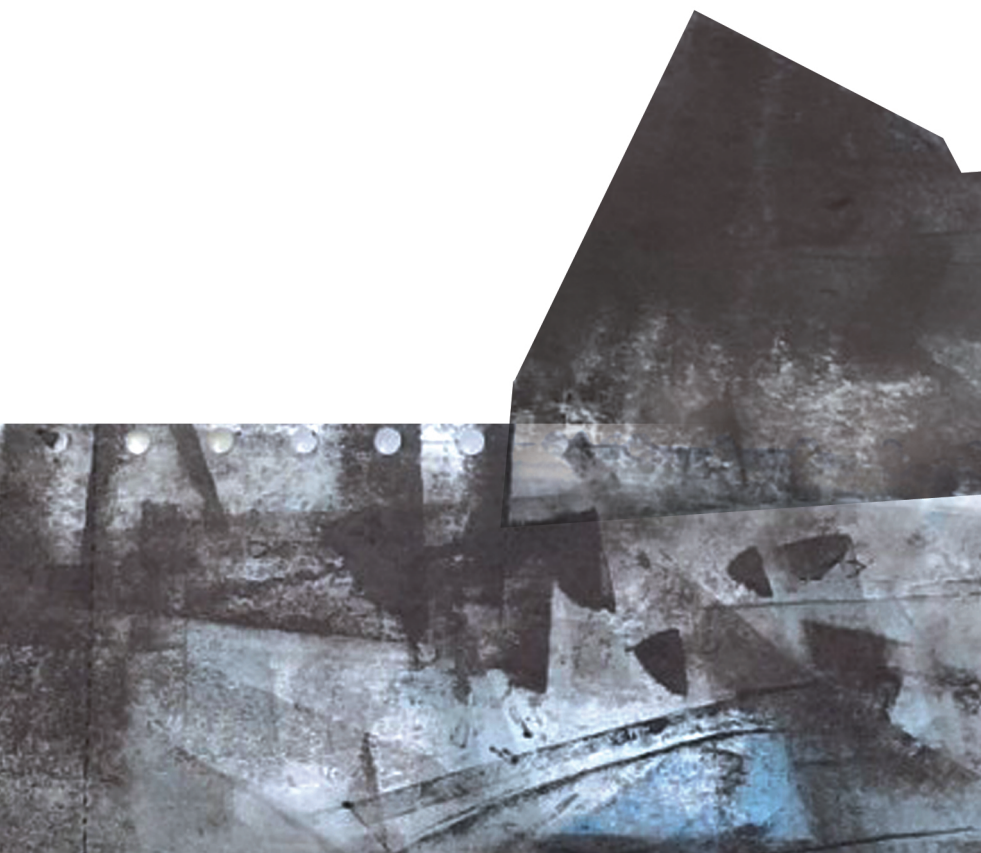
Z recenzji wydawniczej
dr. hab. Adriana Glenia, prof. UO

Poezja, wyobrażenia, Śląsk
Szkice

Rodzicom i Rodzeństwu

Katarzyna Niesporek-Klanowska

Poezja, wyobraźnia, Śląsk
Szkice

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2022

Recenzja
Adrian Gleń

Patronat honorowy

Komisja Historycznoliteracka

PAN

POLSKA AKADEMIA NAUK
ODDZIAŁ W KATOWICACH

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

Śląsk utracony?

Przestrzenie utracone. O poezji Floriana Śmiei	17
--	----

Miejsce (nie)powrotu. O wyobraźni i poezji Jana Darowskiego	44
---	----

Dom

Czarne miasto. O śląskim wierszu Tadeusza Różewicza	73
---	----

<i>Mój czarny dom</i> . O jednym wierszu Stanisława Horaka	90
--	----

Gdzie są las i dom? O wyobraźni poetyckiej Feliksa Netza	106
--	-----

Relacje, związki

Rozmowy intymne. Adresat w wyobraźni poetyckiej Edwarda Zymana	129
--	-----

Personifikacje śmierci. O tanatycznej wyobraźni Mariana Kisiele	148
---	-----

One. Kobiety w poezji ks. Jerzego Szymika	170
---	-----

Metafizyka słowa

<i>Pochodnia Pana Cogito. O jednym cyklu wierszy Jerzego Lucjana Woźniaka</i>	201
Milczenie słowa. O wierszu <i>Hiob</i> Tadeusza Sławka	226
Doświadczenie słowa. O epifaniach Andrzeja Szuby	243
Bibliografia	257
Nota bibliograficzna	269
Indeks	271
Summary	277
Zusammenfassung	280
Streszczenie	283

Wstęp

„Jedyna tylko zdolność tworzy poetę: wyobraźnia, boska wizja”

*William Blake*¹

I

Kto z nas nigdy nie puszczał wodzy fantazji, nie tworzył w myślach nierzeczywistych obrazów, nie odbywał w wyobraźni dalekich podróży, nie pragnął cofnąć czasu i powrócić do przeszłości? Najlepiej wychodzi to twórcom, stwarzającym swój własny, odrębny świat, który pozwalają odczytywać i interpretować swoim czytelnikom. „To jedno, co trwa, stanowione jest przez poetów” – pisał Martin Heidegger²; „poeta w swej samotności nie odwraca się od świata i innych ludzi. On tylko lepiej widzi” – zauważyła Barbara Skarga³; „poeta to [...] marzyciel *sensu stricto*, [...] tylko marzenia poetów zostają spełnione,

¹ Cyt. za: Z. Kubiak: *Szkola stylu. Eseje o tradycji poezji europejskiej*. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1972, s. 100.

² M. Heidegger: *Hölderlin i istota poezji*. Przeł. K. Michalski. W: *Teoria badań literackich za granicą. Antologia*. T. 2. Cz. 2. Wybór, rozprawa wstępna, komentarze S. Skwarczyńska. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 1981, s. 93.

³ B. Skarga: *Bachelard – kowal słów*. „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej” 1986, nr 30, s. 230–231.

zobiektywizowane w postaci obrazów poetyckich”, „poeta zmusza świat do tego, by stał się światem słowa, by obraz odszedł od swego pierwotnego znaczenia i stał się słowem poetyckim” – notowała Alicja Głutkowska-Polniak⁴. Poeta – *homo imaginator* – obok kartezjańskiej maksymy „myślę, więc jestem” wypowiada słowa: „wyobrażam, więc jestem”/„marzę, więc jestem”. Myśląc i fantazując, można bowiem stworzyć wokół siebie o wiele bogatszą, ciekawszą, niczym nieograniczoną przestrzeń istnienia:

Homo imaginator poznaje siebie i swój stosunek do otoczenia dzięki prawomocnej świadomości refleksyjnej. Nic nie pośredniczy w jego poznawaniu samego siebie, nic prócz niego samego go nie kształtuje. Jest więc dla siebie poznawalny (o ile nie przejrzysty). [...] Nie jest zależny ani od tradycji, kontekstu historycznego i społecznego, ani od języka, którym się posługuje. *Homo imaginator* jest zależny wyłącznie od swojej wyobraźni⁵.

Pisząc wiersze, poeta swojego czytelnika czyni także *homo imaginatorem*. Obu – jak przekonuje Marta Matylda Kania – śmiało można określić „twórcą”. Każdy z nich tworzy bowiem światy wyobrażone. Bywają one identyczne (jeśli zajdzie idealne porozumienie między jednym a drugim podmiotem), zbieżne, podobne, zdumiewająco odległe, ale być może odkrywające dodatkowe aspekty czy wymiary tekstu.

[...] W odniesieniu do *homo imaginator* słowa „twórcą” używać można do określania zarówno piszącego, jak i czytającego podmiotu. Są to dwa równie silne aspekty *homo imaginator*. [...]

⁴ A. Głutkowska-Polniak: *Wyobrażenia. Sztuka i design*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012, s. 178 i 185.

⁵ M.M. Kania: *Żywioły wyobraźni. O wyobrażeniu i przeobrażeniu*. Kraków, Universitas, 2014, s. 13–14.

Kontakt z tekstem jest dla *homo imaginator* momentem tworzenia lub odczytywania wyobrazonego świata, jest łącznikiem pomiędzy wyobraźnią autora i wyobraźnią czytelnika. Ustanawia przejście między rzeczywistością dzieła i nierzeczywistością sztuki, pomiędzy świadomościową funkcją realności (dalszą, a jednak również właściwą *homo imaginator*) i funkcją irrealności – domeną nierzeczywistości⁶.

II

Niniejsza książka ukazuje spotkanie poety z czytelnikiem i światy poetyckie, które wspólnie, dzięki zdolności do imaginacji, zostały przez nich wytworzone. Wyobraźnia, „bazując na [...] elementach rzeczywistości”⁷, nawiązuje do realności i nieustannie – jak podkreśla Małgorzata Baranowska – „pozostaje w kontakcie ze sztuką mimetyczną lub może raczej z działalnością mimetyczną”⁸. Zawarta w imaginacji funkcja tworzenia nierzeczywistości ułatwia często poetom pisanie o sprawach traumatycznych i bolesnych. Wyobraźnia pozwala wtedy na przykrycie ran, będących skutkiem różnych trudnych doświadczeń. Obydwie funkcje wyobraźni („przy czym” – przypomina Alicja Głutkowska-Polaniak – „funkcja rzeczywistości silnie związana jest tu z pamięcią”⁹) zostają wyeksponowane w marzeniach o dzieciństwie. Tak jest w przypadku dwóch, umieszczonych w pierwszym bloku książki, poetów emigracyjnych, związanych z londyń-

⁶ Ibidem, s. 14.

⁷ A. Głutkowska-Polniak: *Wyobraźnia. Sztuka i design...*, s. 178.

⁸ M. Baranowska: *Surrealna wyobraźnia i poezja*. Warszawa, Czytelnik, 1984, s. 35–36.

⁹ A. Głutkowska-Polniak: *Wyobraźnia. Sztuka i design...*, s. 178–179.

ską grupą Kontynenty – Floriana Śmiei (ur. 1925) i Jana Darowskiego (ur. 1926). W swoich wierszach obaj nawiązują do „małej ojczyzny”, którą zmuszeni byli opuścić i do której nigdy nie powrócili. Trwa ona jednak w ich wspomnieniach. W przypadku pierwszego twórcy – silniej, drugiego – słabiej. Wyobraźnia nie tylko pozwala im zachować dawne strony i okolice w nienaruszonym stanie, zapomnieć o ich mankamentach, ale także nieustannie do nich powracać. Powroty te przynoszą ulgę zadany wcześniej przez historię ranom, które zmieniły dzieciństwo i młodość poetów. „Obserwuj naturę uważnie, ale pisz ze wspomnienia; i bardziej ufaj swej wyobraźni niż pamięci” – radził Samuel Taylor Coleridge¹⁰. „Świat wyobrażony zmusza człowieka do porzucenia aktualnego stanu i sytuacji, dając alternatywę wyrwania się z ustanowionego wcześniej świata” – wyjaśniała Głutkowska-Polniak¹¹. Chociaż niegdyś przymusowo utracony przez Śmieję i Darowskiego Śląsk mógł zostać przez nich w każdej chwili (po drugiej wojnie światowej) realnie odzyskany, obaj poeci, bojąc się zapewne ocen moralnych lokalnych wspólnot i zderzenia z obecną rzeczywistością dawniej najbliższych im miejsc, woleli przechaźać się po nich tylko w sferze imaginacji, wskrzeszać śląskie obrazy w swojej świadomości, przede wszystkim jednak w słowie poetyckim. Takie wspomnianie „małej ojczyzny” przynosiło im większe poczucie bezpieczeństwa, dawało o wiele więcej przyjemności i korzyści, aniżeli realny, zawsze bardziej ryzykowny i bolesny, powrót do niej:

[...] kiedy tylko zaczynamy wspominać, wchodzimy niepostrzeżenie w marzenie, które jako wspomnienie dzieciństwa jest zawsze dobroczynne, ma wartość dobra. Tylko bowiem takie marzenia potrafią ofia-

¹⁰ Cyt. za: M. Baranowska: *Surrealna wyobraźnia i poezja...*, s. 12.

¹¹ A. Głutkowska-Polniak: *Wyobraźnia. Sztuka i design...*, s. 83.

rować człowiekowi przeszłość, już nieskuteczną w realnym życiu, za to zdynamizowaną i przemienioną w marzeniu. Marzenie pozwala odkryć jakby znie-ruchomiałe, zastygłe dzieciństwo, dzieciństwo poza stawianiem się, nie takie, jakie było, ale jakie być powinno, stąd wartość marzenia. Dzieciństwo w marzeniach ma pozytywne cechy¹².

Nieco inaczej sytuacja powrotu do pierwotnych miejsc istnienia czy też miejsc je przypominających, bądź mających je zastępować, przedstawia się w drugim bloku książki, zatytułowanym *Dom*. Tutaj – u Tadeusza Różewicza (ur. 1921), Stanisława Horaka (ur. 1925), Feliksa Netza (ur. 1939) – do najbezpieczniejszej przestrzeni, stanowiącej azyl dla człowieka, mimowolnie wdzierają się wojenne wspomnienia. Są one na tyle silne, że znika Bachelardowskie „poczucie, że jesteśmy chronieni”, a sam dom przestaje być upragnionym „przeciw-światem” czy „światem przeciw-ataków”¹³. Pojawiająca się w określonych warunkach pamięć traumatyczna, wypełniając psychosferę wspomnianych poetów, tym samym dominując nad ich wszystkimi wyobrażeniami, staje się swego rodzaju niebezpieczną obsesją. Większość prób przekształcenia tych wspomnień w kojarzące się z czymś dobrym obrazy kończy się niepowodzeniem. Wspominanie, sięganie pamięcią do przeszłości, a tym samym różne wyobrażenia nie mają tu zatem działania „dobro-czynnego”. Przeciwnie: przetworzone przez imaginację duchy przeszłości stają się jeszcze bardziej niebezpieczne, przenikają istotną część rzeczywistości, w której podmioty zaczynają błędzić i przestają się odnajdywać. Za ich spr-

¹² Ibidem, s. 181–182.

¹³ G. Bachelard: *Dom rodzinny i dom oniryczny*. W: Idem: *Wyobrażenia poetycka. Wybór pism*. Wyboru dokonał H. Chudak. Przeł. H. Chudak, A. Tatariewicz. Przedmowa J. Błoński. Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1975, s. 316.

wą w domowej przestrzeni panują nieustannie cisza, milczenie, lęk, strach, dezorientacja, doświadczenie braku i straty, poczucie nadchodzącej śmierci, bezsenność, ciemność, noc.

Trzecia część książki – zatytułowana *Relacje, związki* – przedstawia Edwarda Zymana (ur. 1943), ks. Jerzego Szymika (ur. 1953) oraz Mariana Kisiela (ur. 1961), którzy wyobraźnię wykorzystują do oswojenia rzeczy, zjawisk, person strasznych, przerażających, przebiegłych, mających władzę nad człowiekiem, w rzeczywistości wciąż przez wielu nieoswojonych, w znaczący sposób wypieranych bądź nieustannie oddalanych ze świadomości. Na plan pierwszy zostaje tutaj wysunięta twórcza i stale aktywna funkcja nierzeczywistości, która pozwala tworzyć obrazy poetyckie, istniejące tylko w podmiotowej rzeczywistości. Pozwala ona ukazać świat „całkowicie poddany człowiekowi, w którym wszystko jest możliwe” i „wszystko można sobie wyobrazić”¹⁴. Dzięki niej twórcy pokonują drzemiące w nich lęki, ujawniają swoje skryte uczucia, emocje, pragnienia oraz rozczarowania. I tak wyobraźnia u wspomnianych twórców „narzuca »sposób bycia«”¹⁵, istnienie i funkcjonowanie w świecie – ojczyźnie, prawdzie, polityce, śmierci. Poeci, zwracając się do nich w wierszach przez bezpośrednie apostrofy, używając niejednokrotnie personifikacji, czynią z nich „ty” adorowane, „ty” oczekiwane, „ty” inwektyw i odrzucenia, „ty” obdarzone troską. Twórcy w swoich imaginacjach przejmują nad nimi kontrolę, odważnie wychodzą im naprzeciw, zawiązują z nimi kontrowersyjne relacje, wchodzą w różne związki, wiedzą jak z nimi rozmawiać, uważnie je obserwują. Pokazując nad nimi swoją wyższość (nie dając się zwieść urokowi czy kokieterii), niejednokrotnie dyktują im warunki istnienia albo pokazują jego alternatywy.

¹⁴ A. Głutkowska-Polniak: *Wyobraźnia. Sztuka i design...*, s. 84.

¹⁵ *Ibidem*, s. 195.

Ostatni blok, zamykający książkę, został poświęcony metafizyce słowa w ujęciu Jerzego Lucjana Woźniaka (ur. 1939), Tadeusza Sławka (ur. 1946) oraz Andrzeja Szuby (ur. 1949). Słowa, nigdy nie dając gwarancji, że są istotne, mogą być wręcz omamem czy złudą. Poezja próbuje ujmować, układać, utrwaląc te najważniejsze, które mają w sobie potencjał, które poruszają, w których coś się wydarza. Do uchwycenia tego, co w nich objawione, potrzebna jest umiejętność wykraczania poza rzeczywistość, „świadomość wyobrażająca” twórcy. To ona pozwala mu zatrzymać epifanie, wszelkie błyski, olśnienia – to, co momentalne, ale zarazem najbardziej wartościowe i związane z metafizycznym wymiarem. W tym sensie wyobraźnia pozwala być poecie „twórcą wartości”, istotnych znaczeń i sensów. Staje się on „człowiekiem rozpoznającym transcendentny cel” poezji, ale też wolności, którą dzięki swojej świadomości może odkrywać:

„człowiek sam stwarza wartości, lecz w wartościowaniu zjawisk pozostaje samotny bez punktu oparcia i pomocy z zewnątrz. Musi samodzielnie decydować, na mocy wolnego wyboru, jaką obrać drogę postępowania”. Zrozumieć wartości i specyfikę ich istnienia oraz siebie jako ich twórcę – to oznacza uzyskać samowiedzę. Dopiero przez akt refleksji można poznać swoisty byt wartości jako tego, czego człowiek pragnie, a co realnie nie istnieje. Wartość jest po prostu brakiem, który świadomość odkrywa w sobie¹⁶.

Wymienieni poeci, próbując wypełnić ów brak, korzystając ze „świadomości wyobrażającej”, z danej im zdolności widzenia więcej, z umiejętności „ucieczki od świata konieczności do swobodnego działania podmiotu”, swojej prawdy objawionej poszukują w milczeniu i „pustym miejscu”, w bliskości i w kontakcie międzyludzkim,

¹⁶ Ibidem, s. 90.

w świetle i ciemności, w boskiej i ludzkiej (nie)obecności, w ciele i duszy, w przesłaniu ojców/mędrców/starszych.

III

To, co zapisane w poezji, zostaje zazwyczaj poddane pracy krytyka, który ocenia, analizuje, interpretuje. Aby dokonać tych czynności czytelnik sam musi podjąć się próby twórczego aktu, mieć odwagę uwolnić swoją wyobraźnię i przez nią wypreparować, wyłuskać, wyciągnąć ukryte w dziełach bądź w teoriach twórczości danych autorów marzenia czy imaginacje¹⁷. Bowiem „Wszelka twórczość” to „manifestacja wyobraźni i w mniejszym lub większym stopniu obiektywizacja tego, co wyobrażone”¹⁸. Książka stanowi świadectwo próby wejścia w to, co na początku celowo nie zostało dane przez poetów wprost, ale ujawnia się później, na skutek uwolnienia się wyobraźni czytelnika, który nie tylko poddaje dzieło krytyce, ale także docieka, próbuje opisać, a przede wszystkim zrozumieć utrwalone w nim światy poetyckie, zrozumieć myślenie i odkryć cząstkę osobowości twórców.

¹⁷ M. Baranowska: *Surrealna wyobraźnia i poezja...*, s. 36.

¹⁸ *Ibidem*, s. 96.

Indeks osób

- Andres Zbigniew 17–18, 23, 26, 257
- Andriejewski Siergiej 150–151, 257
- Arystoteles 231, 252
- Bachelard Gaston 7, 11, 48, 93, 96, 98–99, 102–103, 109, 111–113, 116–117, 125, 156, 185, 257, 260, 262, 265
- Baliński Stanisław 44–45
- Baranowska Małgorzata 9–10, 14, 257
- Barańczak Stanisław 139, 202, 257
- Barański Janusz 57, 259
- Barański Jarosław 148, 153–154, 257
- Barthes Roland 137–138, 143, 257, 263
- Bartnik Czesław 172, 258
- Bartos Ewa 76, 259, 269
- Bataille Georges 152–154, 164–165, 258
- Bernard z Clairvaux, św., właśc. Bernard de Fontaine 192
- Besancon Alain 196, 258
- Bieńczyk Marek 137, 257, 263
- Bilczewski Tomasz 93, 257
- Blake William 7
- Błoński Jan 11, 93, 109, 156, 257
- Boehm Gottfried 173, 189, 258
- Bogalecki Piotr 74, 242, 258
- Bojarska Katarzyna 93, 257
- Bonawentura, św., właśc. Giovanni Fidanza 192
- Boryś Wiesław 132, 263
- Botticelli Sandro, właśc. Alessandro di Mariano Filipepi 185–187
- Boy-Żeleński Tadeusz 132
- Branach-Kallas Anna 131, 266
- Browarny Wojciech 19, 263
- Budzik Justyna 129, 139, 258
- Bugdol Łucja 62, 68–69
- Burzyński Jan 93, 257
- Caputo John David 74, 241, 258
- Chodowiecki Daniel 149
- Chudak Henryk 11, 93, 109, 156, 257
- Ciesiesz Piotr 202
- Cieplińska Halina 115, 267
- Cieślik-Wilk Nina 21, 41, 258
- Crane Waltera 149
- Cuber Marta zob. Tomczok Marta
- Czaplewicz Eugeniusz 18, 258
- Czarnota Jerzy 202
- Czermińska Małgorzata 20, 258
- Czuchnowski Marian 44

- Ćwikliński Krzysztof 202
- Danilewicz Zelińska Maria 68, 258
- Dant Tim 57, 259
- Darowski Jan 10, 44–69, 259, 260, 267, 269
- Darowski Kazimierz 68
- Darowski Michał 47
- Dąbrowicz Elżbieta 21, 258
- Dłuski Wiktor 196, 258
- Domurad Magdalena 21, 258
- Doroszewski Witold 32, 37, 142, 210, 213–214, 260, 265, 267
- Dutka Elżbieta 76–78, 92, 259, 269
- Eichendorff Joseph von 62
- Eliade Mircea 104, 259
- Filek Jacek 81, 259
- Filipiak Izabela 202
- Forstner Dorothea 186, 259
- Gawłowski Robert 202
- Gintrowski Przemysław 205
- Gleń Adrian 123–124, 259
- Głogowski Tomasz M. 21, 78, 262, 266–267
- Głowiński Michał 79, 91, 95, 140, 260, 264–265
- Glutkowska-Polniak Alicja 8–10, 12, 260
- Goczoł Jan 39
- Goethe Johann Wolfgang von 159
- Goszczyński Seweryn 52
- Górski Artur 166, 263
- Grylewicz Feliks 51, 262
- Grzegorz XI, papież, właśc. Pierre Roger de Beaufort 192
- Grzegorz I Wielki, papież 192
- Gurbin Agnieszka 145–146, 260
- Hałas Marcin 90–91, 258
- Hanusiewicz Mirosława 152, 260
- Hart Onno van der 93
- Heidegger Martin 7, 74, 105, 260
- Herbert Zbigniew 201–225, 257, 260, 263
- Hertz Paweł 52, 262
- Hierowski Zdzisław 75–76, 84, 87, 89, 260
- Hoffman Maria Dulcissima, właśc. Helena Hoffman 69
- Hölderlin Johann Christian Friedrich 7, 260
- Horak Stanisław 11, 90–105, 258, 260, 265, 269
- Horodecki Ryszard 202
- Huizinga Johan 153, 260
- Hunia Fryderyk 240, 260
- Innocenty III, właśc. Lotario de' Conti di Segni 192
- Iwanecka Maria 195
- Jakub z Todi 192
- Jakubowska-Ożóg Alicja 44, 46–47, 62, 259–260
- Jan Chrzyciel, św. 193–194
- Jan XXII, właśc. Jacques Duèse 192
- Jan, św., ewangelista 172, 175, 184, 231, 237
- Jankélévitch Vladimir 167–168
- Janowski Arkadiusz 148, 168, 260
- Jasieńczyk Janusz 44
- Jasnorzewski Ryszard, właśc. Piotr Zaczkowski 91, 260
- Jezus Chrystus 135, 172, 178, 181, 184, 186–188, 192, 193, 231, 252, 254–255
- Józef, św. 186–187

- Kadłubek Zbigniew 101, 105, 108, 120, 262, 265
Kalbarczyk Adam 202
Kamińska Anna 111, 260
Kania Ireneusz 104, 259
Kania Marta Matylda 8, 261
Karłowicz Jan 24, 260
Kisiel Joanna 107, 259, 261, 267
Kisiel Marian 12, 17–18, 21, 78, 107, 140, 148–169, 226–229, 244, 247–249, 252, 255, 257, 259, 261–262, 265–267, 269–270
Kisielewski Józef 44
Klinger Max 149
Kłak Tadeusz 115, 261
Kłosiński Krzysztof 149, 204–205, 261
Kolk Bessel. A. van der 93
Kołacka Daria 173, 258
Kołodziej Monika 68
Konczal Agata Agnieszka 106, 108, 262
Kopaliński Władysław 48, 52, 93, 97, 109, 114, 120, 132, 138, 145, 155, 159, 162, 183, 203, 259–264
Kornhauser Julian 139
Kostkiewiczowa Teresa 91, 140, 264–265
Kotowska Joanna 185, 262
Kowalce-Pawlik Anna 93, 257
Kowalewski Janusz 44
Kozicka Dorota 140, 262
Krasuski Krzysztof 145, 264
Krawczyk Katarzyna 244, 262
Krawczyk Stanisław 244, 261
Krynicky Ryszard 139, 204, 260
Kryński Adam 24, 260
Kryszak Janusz 66, 262
Krzyżanowski Julian 166, 263, 265
Kubiak Anna E. 161, 262
Kubiak Zygmunt 7, 50–51, 262
Kubin Alfred 149
Kunce Aleksandra 73, 100–101, 105, 108, 119, 120, 262, 265
Kusiba Marek 129, 258
Lam Andrzej 48–50
Larenta Beata 21, 258
Latour Bruno 226–227, 262
Lebioda Dariusz Tomasz 202
Leeuw Gerardus van der 121–122, 262
Lifton Robert Jay 160–161, 262
Ligęza Wojciech 18, 258
Lijka Kazimierz 192, 262
Lipska Ewa 202
Lisak-Gębala Dobrawa 19, 263
Lubicz-Łuba Anna 129, 139–140, 263
Lubina Michał 78, 262
Lurker Manfred 120–121, 262
Łozińska Teresa 186, 259
Łukasiewicz Małgorzata 173, 258
Łukasz, św., ewangelista 196
Łukaszyc Romuald 51, 262
Łysak Tomasz 93, 257
Majerski Paweł 229, 244, 250, 261, 263, 265, 269
Malinowska Anna 74, 241, 258
Maria Magdalena, św. 188
Maria, matka Jakuba Mniejszego i Józefa 188
Markowski Michał Paweł 137–138, 257, 263
Maryja, matka Chrystusa 175, 192–193
Marzec Andrzej 125, 263
Mateusz, św., ewangelista 177
Mayewski Paweł 76
Michalski Krzysztof 7, 260
Michałowska Teresa 148, 263

- Michelet Jules 132
Mickiewicz Adam 52, 166, 263
Mitko Luiza 195
Mikołajczak Małgorzata 19, 78, 259, 263
Mitek-Dziemba Alina 74, 241–242, 258
Mizera Janusz 74, 260
Morcinek-Cudak Barbara 21, 266
Morcinek Gustaw 31
Munch Edward 149
Mioszowski Juliusz 44
- Naglerowa Herminia 44
Najman Katarzyna 171, 266
Nawarecki Aleksander 24, 78, 204–205, 263
Netz Feliks 11, 106–126, 259, 261, 263, 267, 269
Niedźwiecki Władysław 24, 260
Niemen Czesław 204
Niesporek Katarzyna zob. Niesporek-Klanowska Katarzyna
Niesporek-Klanowska Katarzyna 78, 152, 167, 261, 263, 269–270
Nowakowski Zygmunt 44
- Ochab Martyna 152, 258
Oesterreicher-Mollwo Marianne 96, 258
Okopień-Sławińska Aleksandra 91, 130, 140, 264–265
Olsen Bjørnar 49, 226, 264
Olson Eric 160–161, 262
Ożóg Zenon 48, 267
- Pachciarek Paweł 186, 259
Pacukiewicz Marek 78–79, 264
Pasterski Janusz 42
Pawelec Dariusz 130, 137, 145, 205, 263–264
Pelc Jan 166, 265
- Pèri Gabriel 75, 84, 264
Pethe Aleksandra 171, 266
Piechala Marian 227
Pieczyńska-Sulik Anna 173, 258
Pigoń Stanisław 166, 263
Piskor Stanisław 245, 266
Platon 50–51
Prokopiuk Jan 96, 258
- Rachab z Jerycha 178
Rejniak-Majewska Agnieszka 93, 257
Rembrandt Harmenszoon van Rijn 193, 195
Rethel Alfred 149
Reymont Władysław 22
Rittner Tadeusz 132
Rother-Burek Małgorzata 65
Różewicz Tadeusz 11, 73–89, 249, 259–261, 264, 266, 269
Rybicka Elżbieta 19, 95, 263–264
- Sabo Roman 129, 258
Sade Donatien Alphonse François de 152
Salgueiro Teresa 195
Salome, córka Heroda III i Herodiady 193–194
Sarna Paweł 229, 243, 249, 265
Sawicka-Mierzyńska Katarzyna 78, 259, 270
Schellenberg Johann Rudolph 149
Shallcross Bożena 49, 226, 264
Skarga Barbara 7, 265
Skwarczyńska Stefania 7, 260
Sławek Tadeusz 13, 101, 105, 108, 120, 202, 226–242, 261–262, 265, 269
Sławiński Janusz 91, 140, 264–265
Słowacki Juliusz 166, 188, 265

- Sobota Daniel Ronald 121, 265
Socha-Duško Karolina 161, 262
Sochoń Jan, ks. 171, 266
Soćko Joanna 74, 241, 258
Solecka Katarzyna 171, 266
Solecki Mariusz 170, 171, 174, 265–266
Stabro Stanisław 139
Starowieyski Franciszek 78
Stephanik Lazaria Maria 69
Stiller Robert 153, 260
Stolarczyk Jan 75, 264
Strąk Andrzej 202
Strózik Sabina 152, 266
Suchanek Jerzy 202
Sułowski Zygmunt 51, 262
Szałasta-Rogowska Bożena 18, 21–22, 29, 38, 42, 131, 140, 257, 266–267, 270
Szostek Andrzej 171, 266
Szuba Andrzej 13, 243–256, 261–262, 265–266, 269
Szymborska Wisława 240, 260
Szymczak Mieczysław 166, 265
Szymik-Iwanecka Bożena 195
Szymik Jerzy, ks. 12, 170–197, 266, 269
Szymik Matylda 195
Szymik Salomea 188–193
Ściepuro Arkadiusz 79, 83, 86, 266
Śmieja Florian 10, 17–43, 64, 67, 69, 257–258, 261, 266, 267, 269, 270
Świeściak Alina 254–256, 267
Święch Jerzy 38, 267
Tatarkiewicz Anna 11, 93, 109, 156, 257
Teresa z Lisieux, św., właśc. *Marie Françoise Thérèse Martin* 174–175
Terlecki Tymon 44–45
Thoreau Henry David 115, 267
Tomasz, św., apostoł 252–253
Tomczok Marta 76, 259
Turzyński Ryszard 186, 259
Waliński Michał 126, 267
Weronika, św. 193
Węgrzyniak Anna 107, 267
Wielgosz Ewa 65–66
Wierzyński Kazimierz 44
Wittlin Józef 44
Włodarski Maciej 150, 264
Wohlleben Peter 110–111, 113, 118, 267
Wolski Jan 47–48, 63, 259, 267
Woźniak Jerzy Lucjan 13, 201–225, 267, 270
Wójcik Włodzimierz 88, 267
Wróbel Paweł 30–31
Wyskiel Wojciech 18, 258
Wyszyńska Katarzyna 202–203, 220–221, 267
Zagajewski Adam 139
Zakrzewska Wanda 186, 259
Zapasiewicz Zbigniew 205
Zawadzka Danuta 78, 259, 270
Zawiła Małgorzata 161, 262
Zola Emil 22
Zwolińska Beata 106–107, 115, 126, 267
Zyman Edward 12, 17, 20, 90, 104, 129–147, 257–258, 263, 267–268, 270

Katarzyna Niesporek

Poetry, Imagination, Silesia Sketches

Summary

The book shows the meeting of the poet with the reader and the poetic worlds which were jointly created by them thanks to their ability to imagine. The reader will find here interpretations of poems by authors whose biography is connected with Upper Silesia and Zagłębie Dąbrowskie. What unites them is not only a similar experience of the place, but also the topics which are touched upon in their poems.

The publication consists of four thematic units, successively titled: *Śląsk utracony?* [Silesia Lost?]; *Dom* [Home]; *Relacje, związki* [Relations, connections], *Metafizyka słowa* [The Metaphysics of Words].

The first thematic unit discusses the work of poets associated with the London group Kontynenty – Florian Śmieja (b. 1925) and Jan Darowski (b. 1926). In their poems, they both refer to their “little homeland”, which they were forced to leave and to which they never returned, but which lives on in their memories. In the case of the first author – more strongly, in the case of the second one – less so. Their imagination not only allows them to keep the old sites and surroundings intact, to forget about their shortcomings, but also to return to them again and again. These returns soften the wounds inflicted earlier by history, which changed the course of their childhood and youth. Although Silesia, once forcibly lost by Śmieja and Darowski, could be regained by them at any time (after the Second World War), both poets – probably fearing moral judgments of local communities and a clash with the current reality of the places which used to be closest to them – preferred to walk around it only in the sphere of imagination, to resurrect its images in their own consciousness, but first of all in the poetic word. Such recollections of their “little homeland” brought them a greater sense of security, gave them much more pleasure and benefits than a real, always more risky and painful return to it.

The situation of the return to the original places of existence, or places that remind us of them or are supposed to replace them, is slightly different in the second unit of the book, titled *Dom* [Home]. Here, in the works of the poets Tadeusz Różewicz (b. 1921), Stanisław Horak (b. 1925) and Feliks Netz (b. 1939), war memories involuntarily invade the safest space that constitutes an asylum for man. They are so strong that the Bachelardian “feeling that we are protected” disappears and home itself ceases to be the desired “counter-world” or “world of counterattacks.” The traumas appearing in specific conditions, filling the psychosphere of the mentioned poets, thus dominating all their imaginations, become a dangerous obsession. Most attempts to transform these memories into images associated with something good end in failure. Recollecting, reaching back to the past, and thus the various images, do not have a “beneficial” effect here. On the contrary: the ghosts of the past, processed by imagination, become even more dangerous; they penetrate a significant part of reality, in which the subjects start to wander and cease to find themselves. The domestic space is constantly dominated by silence, anxiety, fear, disorientation, experience of lack and loss, sense of impending death, sleeplessness, darkness, night.

The third part of the book – titled *Relacje, związki* [Relations, connections] – presents Edward Zyman (b. 1943), Jerzy Szymik (b. 1953) and Marian Kisiel (b. 1961), who use imagination to tame things, phenomena, frightening, devious figures that have power over people, but in fact are still untamed by many, pushed out of consciousness in a significant way or constantly distanced from consciousness. What comes to the fore here is the creative and constantly active function of unreality, which makes it possible to create poetic images existing only in subjective reality. It allows to show the world “completely subjected to man, in which everything is possible” and “everything can be imagined” (Alicja Glutkowska-Polniak). Thanks to it, artists overcome their fears, reveal their feelings, emotions, desires and disappointments hidden in reality. And so, imagination “imposes a ‘way of being’” (Alicja Glutkowska-Polniak), existence and functioning in the world, homeland, truth, politics, death and woman. The poets, addressing them in their poems through direct apostrophes, often using personification, make them “you” adored, “you” expected, “you” of invective and rejection, “you” endowed with care.

The last unit, closing the book, is devoted to the metaphysics of words presented by Jerzy Lucjan Woźniak (b. 1939), Tadeusz Sławek (b. 1946) and Andrzej Szuba (b. 1949). Words, without ever guaranteeing their relevance, may also be an illusion or delusion. Poetry

attempts to capture, arrange and record the most important ones that have potential, that move, in which something happens. In order to capture what is revealed in them, one needs the ability to transcend reality, the creator's "imaginative consciousness." It is this that allows him to capture epiphanies, all flashes, dazzles – that which is momentary, but at the same time most valuable and connected with the metaphysical dimension. The above-mentioned poets seek their revealed truth in silence and "empty space," in proximity and interpersonal contact, in light and darkness, in divine and human (in) presence, in body and soul, in the message of the fathers/sages/elders.

Key words: poetry, word, imagination, Silesia, home, Florian Śmieja, Jan Darowski, Stanisław Horak, Tadeusz Różewicz, Feliks Netz, Edward Zyman, Marian Kisiel, ks. Jerzy Szymik, Jerzy Lucjan Woźniak, Tadeusz Sławek, Andrzej Szuba

Katarzyna Niesporek

Poesie, Fantasie, Schlesien Skizzen

Zusammenfassung

Das vorliegende Buch bringt den Dichter mit dem Leser zusammen und gewährt einen Einblick in poetische Welten, die sie dank Vorstellungskraft gemeinsam kreieren. Der Leser findet darin Interpretationen der Gedichte von biografisch in Oberschlesien und Zagłębie Dąbrowskie verwurzelten Autoren. Was sie verbindet, ist nicht nur eine ähnliche Erfahrung des Ortes, sondern auch die in den Gedichten aufgegriffenen Themen.

Das Buch besteht aus vier thematischen Teilen, und zwar: *Verlorenes Schlesien?*; *Das Zuhause*; *Verhältnisse, Beziehungen*; *Die Metaphysik des Wortes*.

Im ersten Teil wird das Schaffen der mit der Londoner Gruppe „Kontynenty“ verbundenen Dichter – Florian Śmieja (geb. 1925) und Jan Darowski (geb. 1926), erörtert. In ihren Gedichten besinnen sich die beiden auf ihre „kleine Heimat“, die sie verlassen mussten und in die sie nie wieder zurückkehrten; und dennoch lebt sie in ihren Erinnerungen weiter. Bei dem ersten Künstler – etwas deutlicher, bei dem zweiten – weniger spürbar. Die Vorstellungskraft lässt sie nicht nur die vertrauten Orte und Gegenden unverseht im Gedächtnis festhalten, über deren Makel hinwegsehen, sondern auch sie immer wieder in Erinnerung zurückrufen. Dieses gedankliche Heimkehren lindert das ihnen durch die Wechselfälle der Geschichte zugefügte Leid, welches sich in ihre Kindheit und Jugend tief eingeschnitten hatte. Obwohl das einst für Śmieja und Darowski ungewollt verlorene Schlesien von ihnen (nach dem Zweiten Weltkrieg) jederzeit wiedererlangt werden konnte, zogen es die beiden Dichter vor – wahrscheinlich aus Angst vor moralischer Beurteilung durch lokale Gemeinschaften und Konfrontation mit der neuen Wirklichkeit der ehemals vertrauten Orte – es ausschließlich in der Fantasie aufzusuchen, dessen Bilder im eigenen Bewusstsein, vor allem aber in der Dichtkunst aufleben zu lassen. Das Erinnern an die „kleine Heimat“

gab ihnen ein stärkeres Sicherheitsgefühl, brachte viel mehr Freude und Nutzen als eine wirkliche, immer riskantere und schmerzhaftere Heimkehr.

Etwas anders präsentiert sich die Rückkehr zu den ursprünglichen Existenzorten oder Orten, die einen ähnlichen Status haben bzw. sie ersetzen sollen, im zweiten Teil des Buches mit dem Titel *Das Zuhause*. Hier, bei den Dichtern Tadeusz Różewicz (geb. 1921), Stanisław Horak (geb. 1925) und Feliks Netz (geb. 1939), dringen die Kriegserinnerungen unwillkürlich in die geborgenste Sphäre ein, die für jeden Menschen ein Asyl ist. Ihre Auswirkungskraft ist so stark, dass das Bachelardsche „Gefühl des Geschütztseins“ schwindet und das Zuhause selbst nicht mehr die erwünschte „Gegenwelt“ bzw. „Welt der Gegenangriffe“ bietet. Die unter bestimmten Umständen auftretenden Traumata, welche die Psychosphäre der genannten Dichter erfüllen und so ihre gesamte Vorstellungskraft beherrschen, werden zur gefährlichen Obsession. Die meisten Versuche, die Erinnerungen in positiv konnotierbare Bilder umzuwandeln, schlagen fehl. Das Gedenken, Erinnern an die Vergangenheit und damit auch verschiedene Vorstellungen haben in diesem Fall keine „wohltuende“ Wirkung. Ganz im Gegenteil: die in der Imagination verarbeiteten Dämonen der Vergangenheit werden noch gefährlicher, sie gelangen in einen wichtigen Bereich der Wirklichkeit, wo die Subjekte anfangen, sich zu verirren, und sich nicht wiederfinden können. Im häuslichen Bereich herrschen ununterbrochen Stille, Schweigen, Angst, Furcht, Desorientierung, Erfahrung des Mangels und Verlustes, Todesbedrohung, Schlaflosigkeit, Finsternis, Nacht.

Im dritten Teil des Buches mit dem Titel *Verhältnisse, Beziehungen* begegnet man Edward Zyman (geb. 1943), P. Jerzy Szymik (geb. 1953) und Marian Kisiel (geb. 1961), die ihre Vorstellungskraft in Anspruch nehmen, um Dinge, Phänomene bzw. Personen zu zähmen, die schrecklich, furchterregend, hinterhältig sind, Macht über die Menschen haben, in der Wirklichkeit von vielen noch immer nicht gezähmt wurden und in erheblichem Maße aus dem Bewusstsein ständig verdrängt oder entfernt werden. In den Vordergrund rückt dabei die schöpferische und stets aktive Funktion der Unwirklichkeit, die es ermöglicht, poetische Bilder hervorzubringen, die nur in der subjektiven Wirklichkeit existieren. Sie stellen eine „dem Menschen völlig unterworfenen Welt“ dar, „in der alles möglich und alles denkbar ist“ (Alicja Głutkowska-Polniak). Mit ihrer Hilfe vermögen die Künstler, ihre Ängste zu überwinden, sowie ihre in der Wirklichkeit verborgenen Gefühle, Emotionen, Träume und Enttäuschungen zu offenbaren. Auf diese Art und Weise „oktroziert die Fantasie ihre

»Wesensart« auf“ (Alicja Głutkowska-Polniak) – das Existieren und Funktionieren in der Welt, Heimat, Wahrheit, Politik, im Tod und mit der Frau. Die Dichter, indem sie sich in ihren Werken durch eine direkte Apostrophe an sie wenden und dabei oft zu Personifikationen greifen, machen sie zu einem angebeteten und erwünschten „Du“, zu einem geschmähten und verstoßenen „Du“ bzw. zu einem mit Fürsorge umgebenen „Du“.

Der abschließende Teil des Buches ist der Metaphysik des Wortes nach Jerzy Lucjan Woźniak (geb. 1939), Tadeusz Sławek (geb. 1946) und Andrzej Szuba (geb. 1949) gewidmet. Worte können auch trügerisch oder irreführend sein, weil sie niemals eine Garantie geben, dass sie belangvoll sind. Die Poesie unternimmt den Versuch, die Wichtigsten davon, welche das Potenzial haben, einen bewegen können bzw. ein Handeln ausdrücken, zu erfassen, zu ordnen und festzuhalten. Um zu begreifen, was sich in ihnen manifestiert, braucht man das Vermögen, über die Wirklichkeit hinauszugehen, das „kriierende Bewusstsein“ des Schöpfers. Das ist, was ihm ermöglicht, Epiphanien, jegliche Erleuchtung bzw. Eingebung zu bewahren – das, was vergänglich, aber gleichzeitig sehr wertvoll und mit der metaphysischen Dimension verbunden ist. Die erwähnten Dichter suchen nach ihrer offenbaren Wahrheit im Stillen und im „leeren Raum“, in der Nähe und im zwischenmenschlichen Kontakt, im Licht und in der Dunkelheit, in der göttlichen und menschlichen An- oder Abwesenheit, in Körper und Seele, in der Botschaft von Vätern/Weisen/Ältesten.

Schlüsselwörter: Poesie, Wort, Fantasie, Schlesien, Zuhause, Florian Śmieja, Jan Darowski, Stanisław Horak, Tadeusz Różewicz, Feliks Netz, Edward Zyman, Marian Kisiel, P. Jerzy Szymik, Jerzy Lucjan Woźniak, Tadeusz Sławek, Andrzej Szuba

Katarzyna Niesporek

Poezja, wyobrażenia, Śląsk Szkice

Streszczenie

Książka ukazuje spotkanie poety z czytelnikiem i światy poetyckie, które wspólnie, dzięki zdolności do imaginacji, zostały przez nich wytworzone. Czytelnik odnajdzie w niej interpretacje wierszy twórców związanych swoją biografią z Górnym Śląskiem i Zagłębiem Dąbrowskim. Łączy ich nie tylko podobne doświadczenie miejsca, ale także poruszane w wierszach tematy.

Publikacja składa się z czterech bloków tematycznych, zatytułowanych kolejno: *Śląsk utracony?*; *Dom*; *Relacje, związki*; *Metafizyka słowa*.

W pierwszym z nich została omówiona twórczość poetów związanych z londyńską grupą Kontynenty – Floriana Śmieja (ur. 1925) i Jana Darowskiego (ur. 1926). W swoich wierszach obaj nawiązują do „małej ojczyzny”, którą zmuszeni byli opuścić i do której nigdy nie powrócili. Trwa ona jednak w ich wspomnieniach. W przypadku pierwszego twórcy – silniej, drugiego – słabiej. Wyobrażenia nie tylko pozwala im zachować dawne strony i okolice w nienaruszonym stanie, zapomnieć o ich mankamentach, ale także nieustannie do nich powracać. Powroty te łagodzą zadane wcześniej przez historię rany, które zmieniły bieg ich dzieciństwa i młodości. Chociaż przymusowo niegdyś utracony przez Śmieję i Darowskiego Śląsk mógł zostać przez nich w każdej chwili (po drugiej wojnie światowej) realnie odzyskany, obaj poeci – bojąc się zapewne ocen moralnych lokalnych wspólnot i zderzenia z obecną rzeczywistością dawniej najbliższych im miejsc – woleli przechadzać się po nich tylko w sferze imaginacji, wskrzeszać jego obrazy w swojej świadomości, przede wszystkim jednak w słowie poetyckim. Takie wspomnianie „małej ojczyzny” przynosiło im większe poczucie bezpieczeństwa, dawało o wiele więcej przyjemności i korzyści, aniżeli realny, zawsze bardziej ryzykowny i bolesny, powrót do niej.

Nieco inaczej sytuacja powrotu do pierwotnych miejsc istnienia czy też miejsc je przypominających, bądź mających je zastępować,

przedstawia się w drugim bloku książki, zatytułowanym *Dom*. Tutaj, u poetów – Tadeusza Różewicza (ur. 1921), Stanisława Horaka (ur. 1925), Feliksa Netza (ur. 1939) – do najbezpieczniejszej przestrzeni, stanowiącej azyl dla człowieka, mimowolnie wdzierają się wojenne wspomnienia. Są one na tyle silne, że znika Bachelardowski „poczucie, że jesteśmy chronieni”, a sam dom przestaje być upragnionym „przeciw-światem” czy „światem przeciw-ataków”. Pojawiające się w określonych warunkach traumy, wypełniając psychosferę wspomnianych poetów, tym samym dominując ich wszystkie wyobrażenia, stają się niebezpieczną obsesją. Większość prób przekształcenia tych wspomnień w kojarzące się z czymś dobrym obrazy kończy się niepowodzeniem. Wspominanie, sięganie pamięcią do przeszłości, a tym samym różne wyobrażenia, nie mają tu zatem działania „dobro-czynnego”. Przeciwnie: przetworzone przez imaginację duchy przeszłości stają się jeszcze bardziej niebezpieczne, przenikają istotną część rzeczywistości, w której podmioty zaczynają błądzić i przestają się odnajdywać. W domowej przestrzeni panują nieustannie cisza, milczenie, lęk, strach, zdezorientowanie, doświadczenie braku i straty, poczucie nadchodzącej śmierci, bezsenność, ciemność, noc.

Trzecia część książki – zatytułowana *Relacje, związki* – przedstawia Edwarda Zymana (ur. 1943), ks. Jerzego Szymika (1953) oraz Mariana Kisiela (ur. 1961), którzy wyobraźnię wykorzystują do oswojenia rzeczy, zjawisk, person strasznych, przerażających, przebiegłych, mających władzę nad człowiekiem, w rzeczywistości wciąż przez wielu nieoswojonych, w znaczący sposób wypieranych bądź nieustannie oddalanych ze świadomości. Na plan pierwszy zostaje tutaj wysunięta twórcza i stale aktywna funkcja niereczywistości, która pozwala tworzyć obrazy poetyckie, istniejące tylko w podmiotowej rzeczywistości. Pozwala ona ukazać świat „całkowicie poddany człowiekowi, w którym wszystko jest możliwe” i „wszystko można sobie wyobrazić” (Alicja Głutkowska-Polniak). Dzięki niej twórcy pokonują drzemiące w nich lęki, ujawniają swoje skryte w rzeczywistości uczucia, emocje, pragnienia oraz rozczarowania. I tak wyobrażenia „narzuca »sposób bycia«” (Alicja Głutkowska-Polniak), istnienie i funkcjonowanie w świecie, ojczyźnie, prawdzie, polityce, śmierci oraz kobietom. Poeci, zwracając się do nich w wierszach przez bezpośrednie apostrofy, używając niejednokrotnie personifikacji, czynią z nich „ty” adorowane, „ty” oczekiwane, „ty” inwektyw i odrzucenia, „ty” obdarzone troską.

Ostatni blok, zamykający książkę, został poświęcony metafizyce słowa, prezentowanej przez Jerzego Lucjana Woźniaka (ur. 1939), Tadeusza Sławka (ur. 1946) oraz Andrzeja Szubę (ur. 1949). Słowa,

nie dając nigdy gwarancji, że są istotne, mogą być także omamem czy złudą. Poezja próbuje ujmować, układać, utrwaląc te najważniejsze, które mają w sobie potencjał, które poruszają, w których coś się wydarza. Do uchwycenia tego, co w nich objawione, potrzebna jest umiejętność wykraczania poza rzeczywistość, „świadomość wyobrażająca” twórcy. To ona pozwala mu zatrzymać epifanie, wszelkie błyski, olśnienia – to, co momentalne, ale zarazem najbardziej wartościowe i związane z metafizycznym wymiarem. Wymienieni poeci swojej prawdy objawionej poszukują w milczeniu i „pustym miejscu”, w bliskości i w kontakcie międzyludzkim, w świetle i ciemności, w boskiej i ludzkiej (nie)obecności, w ciele i duszy, w przesłaniu ojców/mędrców/starszych.

Słowa kluczowe: poezja, słowo, wyobraźnia, Śląsk, dom, Florian Śmieja, Jan Darowski, Stanisław Horak, Tadeusz Różewicz, Feliks Netz, Edward Zyman, Marian Kisiel, ks. Jerzy Szymik, Jerzy Lucjan Woźniak, Tadeusz Sławek, Andrzej Szuba

Redakcja
Michał Noszczyk

Projekt okładki
Anna Krasnodębska-Okreglicka

Korekta
Adriana Szaforz

Łamanie
Grażyna Szewczyk

Redaktor inicjujący
Przemysław Pieniążek

Nota copyrightowa obowiązująca do 30.09.2023
Copyright © 2022 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzysjamy otwartej nauce.
Od 1.10.2023 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe
(CC BY-SA 4.0)

Wersja elektroniczna monografii zostanie opublikowana w formule
wolnego dostępu w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego
www.rebus.us.edu.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-7103-9285>
Niesporek-Klanowska, Katarzyna
Poezja, wyobraźnia, Śląsk : szkice /
Katarzyna Niesporek-Klanowska. Wydanie I. -
Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego,
2022

<https://doi.org/10.31261/PN.4125>
ISBN 978-83-226-4218-4
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-4219-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Druk i oprawa
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9
71-063 Szczecin

Wydanie I. Ark. druk.18,0. Ark. wyd. 13,0. Papier offset 90g. PN 4125. Cena 49,90 zł (w tym VAT)

Katarzyna Niesporek-Klanowska – doktor, adiunkt w Instytucie Literaturoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, sekretarz Komisji Historycznoliterackiej PAN – oddział w Katowicach, czasopisma „Rana. Literatura – Doświadczenie – Tożsamość”, Komitetu Okręgowego w Katowicach Olimpiady Literatury i Języka Polskiego. W kręgu jej zainteresowań badawczych znajduje się krajowa i emigracyjna poezja polska drugiej połowy XX wieku, literatura na Górnym Śląsku oraz twórczość najnowsza. Artykuły naukowe i recenzje ogłaszała w tomach zbiorowych i czasopismach. Autorka monografii „Ja” Świetlickiego (2014); *Eda. Szkice o wyobraźni i poezji* (2015); *Boskie, ludzkie. Cztery studia o poetyckim doświadczeniu Boga* (2017), *Hałda. O śląskiej wyobraźni symbolicznej* (2019). Współredaktorka tomów zbiorowych.

Patronat honorowy
Komisja Historycznoliteracka

Cena 49,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-226-4219-1

9 788322 642191

Więcej o książce

